

УДК 55(477)(092)

**РОМАН СМІШКО – ГЕОЛОГ, ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ
(ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

У червні 2009 р. виповнилося 70 років від дня народження і 45 років наукової та науково-педагогічної діяльності відомого українського вченого, дослідника геології Донецького басейну та Дніпровсько-Донецької западини, кандидата геолого-мінералогічних наук, доцента кафедри загальної та регіональної геології, члена Наукового товариства імені Тараса Шевченка Романа Маркіяновича Смішка.

Народився Роман Маркіянович 29 червня 1939 р. у Львові в родині професора Львівського університету Маркіяна Юліановича Смішка, відомого українського археолога, який на той час вів курс археології та етнографії на філософському факультеті.

Після закінчення Львівської середньої школи № 8 1956 р. Роман вступив на геологічний факультет Львівського університету. З першого курсу брав активну участь у роботі кристалографічного гуртка. Під час літніх канікул 1957 р. працював на посаді колектора в експедиційній групі Інституту геології корисних копалин АН УРСР, яка під керівництвом доктора геолого-мінералогічних наук М. Ладиженського проводила геологічні дослідження в Карпатах.

Виробничі практики 1959 і 1960 рр Р. Смішко провів у геологічній експедиції Бурятського геологічного управління в Багдаринській геологознімальній партії, де як технік-геолог працював над складанням аркуша двохсоттисячної карти одного з районів Північно-Західного Забайкалля.

Під керівництвом доцента О. Матковського Роман підготував дипломну роботу на тему “Мінералогія епідот-хлоритових сланців Чивчинських гір”.

Згідно з державним розподілом, після закінчення університету Роман Маркіянович поїхав працювати на Донбас. Його прийняли на посаду інженера-мінералoga в науково-дослідну лабораторію Артемівської комплексної геолого-розвідувальної експедиції тресту Артемгеологія. Тут він опрацьовував матеріали свердловин із мезозойських відкладів північно-західної околиці Донбасу, вивчав соленосні товщі, у тому числі із зони розвитку девонських соляних штоків (до речі, в кепроку він відкрив високотемпературні мінерали, зокрема, голчасті турмаліни), склав мінералогічну частину проекту дорозвідування Микитівського рудного поля, працював над вивченням вторинних змін у пісковиках карбону вуглепромислових районів відкритого Донбасу. У 1962 р. керівництво тресту

доручило Роману Маркіяновичу організацію лабораторії рентгенівського аналізу мінеральної сировини і вже влітку того ж року лабораторія запрацювала, отримано перші результати, зокрема з вивчення глинистих мінералів.

Листопад 1963 р. став переломним для молодого геолога. Він вступив до аспірантури Інституту геології і геохімії горючих корисних копалин АН УРСР, де під керівництвом доктора геолого-мінералогічних наук, майбутнього академіка Григорія Назаровича Доленка працював над кандидатською дисертацією на тему "Глибинна будова північно-західних окраїн Донбасу в зв'язку з нафтогазоносністю". Робота над цією темою дала змогу зробити важливі висновки щодо глибинної будови як конкретного регіону, так і Донбасу загалом. Зокрема, виявлено характер впливу девонських соляних товщ на формування низки купольних піднянь південно-східної частини Дніпровсько-Донецької западини в зоні її поєднання з Донецькою складчастою спорудою (Про границю поширення відкладів соленосного девону в межах північно-західних окраїн Донбасу // Геол. журн. 1967. Т. 27. Вип. 6); обґрунтовано невідповідність гіпотези формування донецької складчастості під впливом потужних соленосних товщ і висловлено думку про примат гравітаційно-тектонічного ковзання під впливом пластичності вугленосної формації. Вперше (1968) з'ясовано роль саме глибинних розломів, як поздовжніх, так і поперечних, у формуванні великих антиклінальних структур (Особенности проявления глубинных разломов в осадочной толще Донецкого бассейна // Геология и геохимия горючих ископаемых. 1968. Вип. 16; Природа и механизм образования складчатых деформаций осадочной толщи центральной части Донбасса // Геотектоника. 1980. № 4).

Після успішного захисту кандидатської дисертації (1970) Роман Маркіянович продовжував працювати над питаннями регіональної тектоніки Донецького басейну та Дніпровсько-Донецької западини, поглиблено вивчав будову кристалічного фундаменту регіону (Деякі питання глибинної тектоніки північно-західного Донбасу // Геология і геохімія горючих копалин. 1973. Вип. 36; Роль глибинних розломов в формуванні структури кристаллического фундаменту Донбасса // Геол. журн. 1978. Вип. 2), зі співавторами вивчав природу утворення та нафтогазоносність соляних куполів Дніпровсько-Донецької западини (Про природу та історію розвитку Слов'янської та Адамівської структур на північно-західній окраїні Донбасу // Геология і геохімія горючих копалин. 1970. Вип. 22; До питання про природу Західноєфремівської, Новоефремівської і Єфремівської структур та історію їхнього формування в пізньопермський та мезокайнозойський час // Геология і геохімія горючих копалин. 1972. Вип. 30), газоносність вугленосних товщ (Про перспективи газонафтоносності Кальміус-Торецької улоговини Донецького басейну // Геол. журн. 1969. Вип. 4), генезис газів. Водночас він активно працював над вивченням глибинної будови і нафтогазоносності глибоких зон Дніпровсько-Донецької западини, у тому числі кристалічного фундаменту, геологічною історією її закладення та формування. Спільно з колективом дослідників (С. Варичев, М. Галабуда) він опрацював концепцію історії спільного розвитку Дніпровсько-Донецької западини та Донецького кряжа як єдиної структури молодого (післярифейського) авлакогену, визначальну роль для формування осадової товщі якого відігравали системи поздовжніх і поперечних розломів кристалічного фундаменту. Вивчення особливостей морфології складчастих та розривних структур, формаційних характеристик, аналіз геофізичних ма-

теріалів привів автора до висновку про роль горизонтальних рухів, зокрема зсувних, у формуванні зон розущільнення та антиклінальних підняття, перспективних стосовно нафтогазоносності (Главные разломы Донецкого бассейна и связанные с ними сдвиги // Геотектоника. 1985. № 2).

Випускники університету – працівники Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України за обговоренням карти перспектив вугленосності заходу України (зліва направо: С. Бик, Ю. Маковський, М. Ненчук, Р. Смішко, 1978 р.).

З 1970 р. в Інституті геології і геохімії горючих копалин проводили тематичні роботи з вивчення газоносності вугленосної товщі Донбасу та Львівсько-Люблінського басейну для прогнозування можливості раптових викидів, які є найзагрозливішими явищами під час гірничодобувних робіт. Роман Маркіянович брав активну участь у дослідженні геохімії газів; на підставі вивчення складу газів, ізотопного складу вуглецю метану він переконливо довів, що значна кількість вуглеводневих газів та азоту мають глибинне, можливо мантієне, походження (Геохімія та проблема парагенетичних зв'язків вуглеводнів (на прикладі Патронівської площі Північного Донбасу) // Доп. АН УРСР. 1986. Сер. Б. № 6; Хімічний склад та деякі особливості генезису газів Алмазно-Мар'ївського району Донбасу // Геологія і геохімія горючих копалин. 1993. № 4 (85) та ін.).

Кінець 80-х років ХХ ст. був ознаменований для Романа Маркіяновича частковим переходом на вивчення особливостей нафтогазоносності також Карпатського регіону. Роботи велися спільно з науковцями Івано-Франківського інституту нафти і газу (Г. Антонишин та ін). Під час аналізування матеріалів глибоких свердловин учений звернув увагу на глибокі перетворення мінеральної речовини, зокрема кварцу і каоліну, в нафтоносних пісковицях. Порівнявши такі зміни в наф-

тоносних пісковиках Карпат і Дніпровсько-Донецької западини, з одного боку, і вугленосної товщі карбону Донбасу (Донецько-Кадіївська шовна зона), – з іншого, Роман Маркіянович дійшов висновку про можливість розвитку пористих колекторів під час міграції вуглеводневих флюїдів унаслідок розчинення і перерозподілу мінеральних компонентів, у тому числі кварцу (Роль органічних сполук у породоутворенні // Мінерал. зб. 1991. № 45. Вип. 1).

Крім того, він цікавився історією геологічних досліджень Дніпровсько-Донецької западини, віднайшов відповідні матеріали й опублікував працю “Українські геологи – першовідкривачі Дніпровсько-Донецької нафтогазонасної провінції” (У зб. “Українська нафтогазова наука, 1899–1999”. Львів. 1999) та “До історії відкриття нафтогазонасності Дніпровсько-Донецької западини” (Геологія і геохімія горючих копалин. 2000. № 4), де на підставі низки документів доведено визначну роль у цих відкриттях професора П. Армашевського (1903) та Ф. Лисенка (1934–1936) і спростовано поширену думку про академіка М. Шатського як про першовідкривача Роменського нафтового родовища – першого в цьому регіоні.

Р. Смішко веде практичні заняття.

У 1999 р. Роман Маркіянович перейшов на педагогічну роботу у Львівський національний університет імені Івана Франка. Як доцент кафедри загальної та регіональної геології, він читає курси “Геологія з основами геоморфології”, “Регіональна геологія”, “Методи фаціального і формаційного аналізу”, “Структурна геологія і геологічне картування” та ін. Як науковий керівник проводить студентські практики з геологічного і геоecологічного картування в Карпатах. Водночас він є завідувачем відділення Природничого коледжу університету, де також веде відповідні курси, читає лекції і проводить практичні заняття, у тому числі польо-

ві. Успішно поєднуючи педагогічну роботу з науковою, останніми роками він опублікував низку узагальнювальних праць, які стосуються тектоніки та особливостей розвитку Донецького кряжа та Дніпровсько-Донецької западини (Глибина тектоніка і проблема газоносності Донецького басейну // Геологія і геохімія горючих копалин. 1999. № 2; Головні риси тектоніки центральної частини Донбасу // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. геол. 2005. Вип. 18 та ін.). Він також є автором двох навчальних посібників “Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах”, 2004 (співавтори Р.Й. Лещух та В.Г. Пащенко), “Геологія з основами геоморфології”, 2005.

Р.М. Смішко є автором понад 80 наукових праць. Він успішно продовжує працювати як науковець та педагог, готує нові підручники, як оригінальні, так і перекладні.

Сердечно вітаємо Романа Маркіяновича Смішка з ювілеєм і зичимо йому доброго здоров'я, творчої наснаги й подальших успіхів на ниві науки й освіти.

Альберт Сіворонов, Микола Павлунь, Петро Білоніжка